

ELŐSZÓ

Csepeli György

KETTŐS BIZONYTALANSÁG SZORÍTÁSÁBAN

A 2020. évben beigazolódtak Hankiss Elemér jóval korábban megfogalmazott jóslatai, melyek szerint az emberiség a bizonytalanság korába lépett. A Szabad Piac ezévi második számában olyan írásokat kértünk a szerzőktől, melyek segítenek abban, hogy a jelenben szembenézzünk a jövővel. Schöpflin György lényeglátó tanulmányában megkülönbözteti a kockázat és a bizonytalanság fogalmait. A kockázat, mint az Ulrich Beckettől tudjuk, minden társadalom, minden ember életének elválaszthatatlan perspektívája, mellyel együtt lehet és kell élnünk. A kérdés, melyet eldönthetünk, hogy milyen veszélyeket vállalunk egy jövőben várható pozitív kimenet érdekében. A bizonytalanság ezzel szemben racionálisan felmérhetetlen, ott csak a hátborzongató idegenség, transzcendentális hajléktalanság várja az embert, akinek egyedül a hit adhat reményt.

A külső bizonytalanság szükségképpen megszüli sziámi ikerpárját a belső bizonytalanságot, mely éppen úgy terjed az emberek között, mint a rejtélyes betegségeket okozó vírus. A számot bevezető kerekasztal beszélgetés egyik résztvevője, Soós Eszter Petronella szerint non-lineáris világban élünk, melyben nincsenek megbízható, hiteles fogódzók a külső és a belső bizonytalanság együttes támadásával szemben. Szűts Zoltán és Ropolyi László ugyanezt a posztmodern állapot beköszöntével magyarázzák, melyet Nietzsche talán az az örök visszatérés paradigmája szerint értelmezne. Mátyus Imre a tervezhetetlenséget emeli ki, amire Molnár György szerint az előrejelző algoritmusok kifejlesztése lehetne a válasz. E sorok írója szerint a korra és a korban élő emberekre szakadt bizonytalanság előnye, hogy vége az évezredekig tartó alvajárásnak, megjelent az írás a falon, melyet, ha felébredünk, megértünk. Eljött az ideje a cselekvésnek.

Daniel Brooks és munkatársai a 21. században radikálisan átalakult természeti környezet és az ahhoz nem megfelelően alkalmazkodó társadalom konfliktusából vezetik le a jelenlegi vírus járványt, melyet csak előjátéknak tartanak. A cikk azonban itt nem áll meg. A bizonytalanság vad problémája szerintük megszelídíthető, ha létrejön a földkerekséget átfogó egységes valós idejű, valós adatokra épülő előrejelző rendszer, mely a bekövetkező veszélyekre riaszt és cselekvésre sarkall.

Schöpflin György a non-lineáris, komplex, előreláthatatlan világot kihívásnak látja, melyben politikai cselekvés számára az irányt Machiavelli két szava, a *fortuna* és a *virtu* jelöli ki. Z. Karvalics László a tőle megszokott bravúrral egyszerre ír az ökoszisztéma védelmére mozgósított intelligens mikrorobotokról és a megvalósult fejlesztés jelentőségét eltúlzó, szenzációhajhász, fals kommunikációs kampányról.

Mihalik Judit Z. Karvalics gondolatmenetét folytatva széles körű áttekintést ad a külső bizonytalanságot a belső bizonytalanság tükrében megjelenítő kognitív térkép szemantikai tájairól. Németh László annak idején a sors gályapadját alakította laboratóriummá, most

ELŐSZÓ

ebben a cikkben Mihalik Judit arról beszél, hogy az emberiséget megrendítő járvány a földi világot alakította hirtelen laboratóriummá, ahol egyszerre vizsgálható a természeti valóság és annak a társadalom tagjai számára megmutatózó mása.

Nyáry Gábor a bizonytalanság korában megnyílt non-lineáris, komplex, változékony, előreláthatatlan veszélyekkel és reményekkel teli teret nagy lélegzetű geopolitikai keretbe helyezi, ahol a hatékony politikai cselekvéshez szükséges *fortuna* és a *virtu* alkalmazására a Kína és a Nyugat között megnyílt globális küzdőtérrel nyílik lehetőség.

Guld Ádám egy most zajló, igen érdekes nemzetközi összehasonlító kommunikációs terep kutatás előzetes eredményeiről számol meg, melyek azt mutatják, hogy a járvány által kikényszerített karanténban élve a magyar és a német egyetemi hallgatók médiafogyasztási szokásai mind mennyiségi, mint minőségi változókka mérve jelentősen megváltoztak. Dunai Tamás a tartósan üzött videojátékok által kiváltott addikciós hatások veszélyeivel, és azok diskurzusban megjelenő reprezentációival foglalkozik. Mindenek a járvány okozta elszigeteltségben, melyről Guld Ádám ír, különösen fontos gyakorlati következményei lehetnek.

A Szabad Piac 2020/1-es számának Reflex rovatában adtuk közre Neuman Péter írását, melyben a szerző azt a kérdést feszegette, hogy Gödel nemteljességi tételei kapcsán felvethető-e a mesterséges intelligencia lehetetlensége? Az írást vitára bocsátottuk néhány meghívott szerzőnknek, akik a most megjelent 2020/2-ik számban válaszoltak a kérdésre, mely messze túlmutat a pusztán matematikai-logikai tételek formalizmusán. Bozsonyi Károly szenvedélyesen amellett érvel, hogy a mesterséges intelligencia az emberi intelligencia által kifejlesztett eszköz, mely soha, semmikor nem kel önálló életre, mint tette azt Mary Shelley rémregényében Frankenstein szánivaló szörnyetege. Ropolyi László értelmezésében a lehetséges intelligencia működések sorában az emberi intelligencia megkülönböztetetten egyedi, hiszen csak az ember szabad. Z. Karvalics László szerint Gödel no-go tételének alkalmazhatósága vagy alkalmazhatatlansága a mesterséges intelligencia mibenlétének problémájára hamis kérdés. A világot nyomorító bajok természetére kérdez rá.